

– посилення з боку органів регіональної влади контролю за дотриманням прав працездатної частини населення, збереженням доходів частки населення, яка є масовим споживачем продукції та недопущення зловживання своїм монопольним положенням великими підприємствами та об'єднаннями;

– роз'яснення необхідності та координацію органами місцевого самоврядування створення стабілізаційного фонду стратегічно важливими для розвитку регіону підприємствами у фазі економічного піднесення.

Реалізація цих заходів дозволить регіональним економікам завчасно підготуватися до фінансової кризи, що насувається, а підприємствам створити стабілізаційні фонди, які разом з діями держави щодо зниження податкового навантаження та залучення нових інвестицій мінімізують наслідки рецесії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гриценко А. Глобальна криза як форма сучасної фінансово-економічної динаміки. *Економіка України*. 2010. № 4. С. 37–46.

2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов (книги I–III); отв. ред. акад. Л. И. Абалкин. М.: Наука, 1993. 572 с.

3. Кейнс Дж. М. Трактат про грошову реформу. Загальна теорія зайнятості, процента та грошей. К.: АУБ, 1999. 189 с.

4. Рикардо Д. Начала политической экономии. Сочинения. Т. 1. М.: Госполитиздат, 1955. 360 с.

5. Туган-Барановский М. И. Социальные основы кооперации. М.: Экономика, 1989. 496 с.

6. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия. – М.: Эксмо, 2007. 864 с.

Далюк Н. Я.

ст. викладач кафедри менеджменту
Міжнародного економіко-гуманітарного
університету ім. акад. С. Дем'янчука
м. Рівне, Україна

КОНЦЕПЦІЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ У РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У Сінгапурі 11 жовтня 2018 року МВФ та Світовий банк презентували новий Індекс людського капіталу. Згідно з цим Індексом, з 157 представлених країн Україна посіла високе 50 місце. Позиціонування України в міжнародних рейтингах говорить про те, що наявність освіченого працездатного людського ресурсу було, є і залишається чи не головною конкурентною перевагою національної економіки, а стан його використання та збалансований розвиток є визначальним фактором посилення її інноваційної спроможності.

Проте, освітній, інноваційний та науковий потенціал нашої країни не досить ефективно використовується для економічного зростання та забезпечення конкурентоспроможності на регіональному (субрегіональному) і глобальному рівнях.

Світова економічна думка щодо поняття «людського капіталу» перебуває і нині на стадії розвитку, пошуку, який характеризується значним рівнем конкретних наукових результатів.

Керівництво з виміру людського капіталу економічної комісії ООН наводить вичерпний перелік визначень людського капіталу, що характеризує його економічну природу [1].

У витоках теорії людського капіталу стояли класики економічної думки: В. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс, Дж. Міль. Визнання людини як особливого виду капіталу у 60-ті роки XX століття пов'язано з іменами Т. Шульца, Г. Беккера, Х. Боуена, Дж. Кендрика, Л. Туроу, М. Блауга. Серед вітчизняних авторів слід відзначити роботи С. Архієреєва, Д. Богині, О. Власюка, В. Гесця, О. Гришної, М. Долішнього, Г. Євтушенка, В. Куценка, І. Лукінова, В. Мандибури, С. Мочерного, В. Онікієнка, А. Покритана, М. Соколика, І. Сороки, Г. Тарасенко, С. Тютюнникової та інших.

Людський капітал – це сформований чи розвинений і накопичений людьми (людиною) запас здоров'я, знань, звичок, здібностей, мотивацій, що цілеспрямовано використовується в сфері суспільного виробництва, сприяє зростанню продуктивності праці і, завдяки цьому, впливає на зростання доходів людини та суспільства в цілому.

Людський капітал нашої країни зменшується, оскільки:

- скорочується кількість населення, народжуваність значно нижче рівня відтворення (крім м. Київ, Рівненської, Волинської, Закарпатської областей). За даними електронного перепису населення в Україні без урахування окупованих територій та громадян, які живуть за кордоном, станом на 1 грудня 2019 року живе 37 мільйонів 289 тисяч осіб.;

- спостерігається значна трудова міграція (виїжджають активні, підприємливі, натомість прибувають неосвічені). У 2012 році загальний обсяг міграції робочої сили з України становив щонайменше 1,6 млн осіб, у 2017 - щонайменше 2 млн осіб.;

- старіє населення, частка працездатного зменшується. Міжнародна організація праці очікує скорочення працездатного населення України на 1,2 % щорічно в 2018-2030 роках. Про це повідомив постійний представник МВФ в Україні Йоста Лунгман;

- значне зниження якості освіти та відсутність профорієнтації молоді призводить до нестачі кваліфікованих кадрів у всіх галузях економіки. Згідно з міжнародним дослідженням Світового банку «Навички з зайнятості та продуктивності праці» (The Skills towards Employment and

Productivity STEP) понад 60 % роботодавців незадоволені рівнем професійної підготовки кадрів, з них близько 70 % незадоволені саме практичними навичками. Фактично, система вищої освіти, отримуючи гроші від держави та приватних осіб, зберігаючи величезну кількість спеціальностей та готуючи тисячі фахівців із дипломом, але без належного рівня компетенції, тобто здатності застосовувати знання і навички у нестандартних ситуаціях або нових ситуаціях професійного та повсякденного характеру [4];

- нездоровий спосіб життя, забруднення навколишнього середовища, стрес, низька якість охорони здоров'я;

- нестача взаємної довіри у суспільстві.

Відповідно до типологізації ООН за рейтингом Індексу людського розвитку, поділ країн відбувається за групами: «з дуже високим рівнем людського розвитку», «з високим рівнем людського розвитку», «з середнім рівнем людського розвитку», «з низьким рівнем людського розвитку» [7].

Державна служба статистики України здійснює групування регіонів за рівнем інтегрального та часткових індексів регіонального людського розвитку за такою градацією: «високий», «вище середнього», «середній», «нижче середнього», «низький» [4].

Таблиця 1

Умовний розподіл за індексом регіонального людського розвитку

Назва групи	К-ть	Області
Області з високим значенням індексу	3	Львівська, Харківська, Чернівецька
Області з вищим за середнє значення індексу	3	Закарпатська, Запорізька, Київська
Області з середнім значенням індексу	7	Дніпропетровська, Івано-Франківська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Тернопільська, Чернігівська
Області з нижчим за середнє значення індексу	5	Вінницька, Волинська, Рівненська, Хмельницька, Черкаська
Області з низьким значенням індексу	4	Житомирська, Кіровоградська, Сумська, Херсонська

Людський капітал знецінюється якщо знання, навички або компетенції не відповідають економічним потребам. Тому в розвиток людського капіталу слід постійно інвестувати. В часи планової економіки (СРСР) таким інвестуванням займалася держава. В наш час багато повноважень у сфері соціально-економічного розвитку передані на регіональний рівень, у

т.ч. інвестування у людський капітал (є чи не в усіх регіональних стратегіях).

Для виконання цих повноважень держава передала кошти, але регіональний рівень поки що не усвідомлює весь обсяг відповідальності та не завжди ефективно інвестує наявні обмежені ресурси.

На нашу думку, ключові перепони для ефективного розвитку людського капіталу – брак ідей та політизація. 10 квітня 2019 року у приміщенні Верховної Ради України відбулися парламентські слухання на тему: «Збалансований розвиток людського капіталу в Україні: завдання освіти і науки». Виступаючи на слуханнях неодноразово наголошували, що основними важелями впливу на розвиток людського капіталу можна вважати науку, освіту, охорону здоров'я та їх зв'язок зі створенням загальноекономічного добробуту народу або держави.

Вкрай важливе і особливе місце у формуванні та розвитку людського капіталу посідає наука та інновації, які залучені у процеси самореалізації вже сформованого людського капіталу для забезпечення економічного зростання та системного розвитку всіх сфер життєдіяльності людини, суспільства і держави.

Планування регіонального розвитку людського капіталу слід розпочинати з вирішення таких завдань:

1. Підготовка молоді:

- Якісне покращення профорієнтаційної роботи у школах.
- Навчання підприємницькому мисленню учнівської молоді.
- Формування та розвиток лідерських якостей молоді, навичок роботи в команді

2. Підготовка людського ресурсу для потреб регіональної економіки, у тому числі освіта впродовж життя:

- Дослідження актуального стану та перспективних потреб ринку праці.
- Забезпечення сучасним обладнанням професійно-технічних навчальних закладів.
- Навчання комп'ютерної грамоти осіб передпенсійного та пенсійного віку.

Заслугує на увагу успіх реалізації обласної програми «Розвиток людського капіталу», завдяки реалізації якої планується заповнити нестачу кадрів на Херсонщині. Ця Програма є унікальною в Україні, нею передбачено створення умов для розвитку та накопичення людського капіталу, здобуття безкоштовної доступної вищої освіти, що здатна забезпечити підготовку кадрів саме для сільської місцевості. На сьогодні за гостродефіцитними спеціальностями навчається 258 осіб, з них 77 випускників шкіл та 181 воїн АТО. Перший випускник, який навчався за

цією програмою, вже працює на селі вчителем хімії в Улянівській загальноосвітній школі Скадовського району.

Саме здатність економіки створювати і ефективно використовувати людські ресурси визначає економічну силу нації, її добробут.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Guide on Measuring Human Capital. Prepared by the Task Force on Measuring Human Capital. – United Nations ECE/CES/2016/2/Add.2, Economic Commission for Europe, 2016.

2. Артеменко В. Б. Інтегральні індикатори якості життя населення в управлінні регіональним розвитком. Соціальна економіка. 2001. № 3. С. 45-50.

3. Головінов О. М. Людський капітал в умовах трансформації економіки України. Економічний вісник Донбасу. 2012. № 3. URL: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/26987.html#introduction> (дата звернення: 18.03.2020).

4. Регіональний людський розвиток: Статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2014. 62 с

5. PISA-2018. Capacity needs analysis: Ukraine. – OECD, URL: <https://www.oecd.org/pisa/aboutpisa/Ukraine-PISAcapacity-needs-analysis.pdf>; STEP Skills measurement. – World Bank, [http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/Feature%20Story/Education/STEP%20Snapshot%202014_Revision_June%202014%20\(final\).pdf](http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/Feature%20Story/Education/STEP%20Snapshot%202014_Revision_June%202014%20(final).pdf) (дата звернення: 19.03.2020).

6. United Nations Development Programme. URL: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/hdr/> (дата звернення: 18.03.2020).

Демидюк С. М.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Міжнародного економіко-гуманітарного
університету ім. акад. С. Дем'янчука
м. Рівне, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Лісове господарство України є тією сферою економічної діяльності, яка за період існування незалежності не змінила суттєво своєї форми, зберігши при цьому основні риси радянської системи господарювання. Наслідком цього є те, що лісогосподарська діяльність жорстко регламентується різноманітними правилами та інструкціями, що в свою чергу призводить